

Naše dosavadní marxistická literatura o státu a právu postrádala, až na stručnou práci Rattingerovu,¹ souhrnné zpracování ústavního uspořádání čsl. republiky, i když její ústavní vývoj v buržoazní a zvláště socialistické etapě by měl pro svoji aktuálnost stát ve středu pozornosti badatelů oboru právní historie i ústavního práva. Pokud jde o právní historii, je tento fakt pochopitelný, uvážíme-li rozsáhlost úkolů, před nimiž právní historikové stojí. Lacoova práce, přestože má podle specializace autora ústavněprávní zaměření, zaplňuje zčásti i mezery ve zmíněném úseku právněhistorického bádání. Už z tohoto důvodu je třeba ji uvítat. Její zkušený autor si klade za cíl ukázat principy, smysl a dosah ústavní organizace a ústavních institucí jednotlivých vývojových fází republiky a rozdíly mezi buržoazní a socialistickou ústavou. V dosud publikované části analyzuje ústavní uspořádání doby před Mnichovem — prvního ze tří období ústavního vývoje Československa. Přejít od kapitalismu k socialismu, reprezentovaný ústavou 9. května a ústava z r. 1960, odrážející etapu budování vyspělé socialistické společnosti, mají být předmětem dalšího dílu práce.

Kniha je rozdělena do pěti kapitol s hlavním těžištěm v kapitole čtvrté a páté. Na počátku, v nejkratším oddíle, se stručně charakterizuje politika české buržoazie a činnost jejího orgánu — Národního výboru — do 28. října 1918. Tento oddíl má úvodní ráz; Laco v něm podává přehled z n á m ý c h skutečností o vzniku Národního výboru, o záměrech a možnostech českých buržoazních politiků, opřený o příslušnou marxistickou i buržoazní literaturu, přitom se však dopouští některých zjednodušení a nepřesností. Tak např. na str. 13 v souvislosti s germanizačními záměry německých politiků (Německý nacionální svaz rakouských poslanců) uvádí, že platnost rakousko-uherského vyrovnání z r. 1867 měla skončit r. 1917 a že se připravovalo nové rakousko-uherské vyrovnání, což je zřejmý omyl. Platnost státoprávního vyrovnání nebyla nijak časově omezena a Laco je patrně zaměňuje se smlouvami hospodářského charakteru (úprava cel a pod.), které se obnovovaly vždy po 10 letech. Zjednodušení obsahuje např. charakteristika politiky slovenské buržoazie v době po 1. máji 1918 (str. 33). Vedle strachu z bolševismu při odklonu politiky slovenské buržoazie z prouherské platformy sehrál svou roli i národnostní růst Slováků, který zde Laco opomíjí.

Ve druhém, rovněž krátkém oddíle, autor probírá jednotlivé teorie o datu právního vzniku našeho státu. Hodnotí hlavně význam uznávacích a konstitutivních aktů adresovaných mocnostmi dohody československé Národní radě, přičemž vychází z ustanovení mezinárodního práva a známých záměrů politiky západních států. Uznání samostatnosti československého národa znamenalo ipso facto uznání jeho státu a vlády. Teorie „uznání národa“ se objevila, až když se nesplnily původní plány dohodových mocností na poválečné státní uspořádání Rakouska-Uherska a západní spojenci museli pod tíhou skutečnosti vzít vznik československého státu na vědomí. Laco odmítá též stanoviska (a dokládá jejich nesprávnost), podle nichž čsl. státu daly vznik mírové smlouvy. Všechna tvrzení kladoucí vznik našeho státu mimo den 28. října 1918 měla politické pozadí, nepřátelské naší státní samostatnosti

¹ Rattinger B., *Nástin ústavního vývoje předmnichovské republiky*, Praha 1954.

stejně jako rozlišování data faktického vzniku státu ode dne počátku jeho existence právní.

Autor vedle uvedených teorií měl alespoň stručně v této souvislosti zhodnotit též význam lidových hnutí a akcí v českých zemích a na Slovensku před 28. říjnem 1918. Také v tomto oddíle je možno Lacovi vytknout dílčí nedůslednosti a zjednodušení. Např. na str. 81, kde říká, že nelze pochybovat o tom, že Beneš v říjnu 1918 „vedel o síle, boji a odhodlaní revolučního lidu na čele s robotnickou třídou“ a své tvrzení ničím nedokládá.

Rozsáhlejší je třetí oddíl Lacovy práce, ve kterém už přistupuje k vlastnímu tématu. Zákon o zřízení samostatného státu československého ze dne 28. 10. 1918 je vlastně první (nedokonalou) ústavou našeho novodobého státu. Autor se nejdříve stručně zabývá přijetím a vyhlášením této recepční normy a rozebírá její obsah. Zdůrazňuje také dosah převzetí právního řádu rozbité habsburské říše a jejího státního aparátu novým československým státem. Postavení, práva a povinnosti občana v novém státě se nezměnila, stále byl vázán starými rakouskými nebo uherskými právními předpisy a nadále stál proti němu starý, byrokratický státní aparát (str. 111).

Zde je neorganicky zařazena kratičká stať „Československé zákonodárství a judikatura o době vzniku čsl. státu“, která potvrzuje autorovo správné stanovisko k otázce data vzniku našeho státu uváděné ve druhém oddíle, v jehož závěru by byla umístěna daleko lépe.

Otázka, na jaké území se od počátku vztahovala suverenita našeho státu, spadající do oboru státního práva, je zkoumána v další části tohoto oddílu. Autor se dotýká problematiky státních hranic, rozebírá právní formy uplatňování státní suverenity na Slovensku a Zakarpatské Ukrajině zejména na základě judikatury Nejvyššího správního soudu. Podle názoru Nejvyššího správního soudu vznikala totiž čsl. státní moc na Slovensku a Zakarpatské Ukrajině postupně faktickou okupací. Tato koncepce, opomíjející právo Zakarpatských Ukrajinců na sebeurčení, do budoucna umožňovala posunutí československých hranic a zvětšení státního území.

Statí o státní sukcesi právně vyjádřené recepční normou, jejímž důsledkem bylo, že buržoazní Československo převzalo některé závazky zaniklého Rakouska-Uherska, o otázce čsl. státního občanství a otázce převzetí rakousko-uherských mezinárodních smluv tento oddíl uzavírají.

Prozatímní ústavě je věnován oddíl čtvrtý. V jeho úvodu Laco stručně nastiňuje různé koncepce příprav prozatímní ústavy, jak je prosazovali někteří členové Národního výboru a jeho předsednictva. Prvních 6 paragrafů prozatímní ústavy, týkajících se Národního shromáždění v souvislosti s jeho jednacím řádem je předmětem rozboru obsaženého v další části tohoto oddílu. Zde autor zkoumá otázky vzniku Národního shromáždění, jeho členství a doplňování, práv a povinností občanů, kompetence Národního shromáždění, jeho orgánů a činnosti. Dále zde v souladu s dalšími ustanoveními zák. č. 37/1918 Sb. fundovaně rozebírá postavení a pravomoc presidenta a vlády. V závěru oddílu po seznámení s politickou situací ve státě se zabývá přijetím a vlastním obsahem druhé novely prozatímní ústavy.

V celém oddíle vyniká autorova zběhlost v otázkách ústavního práva, s níž podrobuje rozboru jednotlivé instituce zakotvené v prozatímní ústavě. Avšak v úvodní části, kde líčí politickou situaci ve státě, plány a záměry buržoazie, při kterých vznikala návrh prozatímní ústavy, chybí hlubší, o fakta opřená analýza situace. Větší pozornost věnovaná zde historii vzniku prozatímní

ústavy by upřesnila některé autorovy příliš obecné a spekulativní závěry (např. na str. 185).

Laco např. podceňuje fakt, že Národní výbor byl při vypracovávání a schvalování prozatímní ústavy v časové tísní, která ovlivnila kvalitu návrhu. Při způsobu práce Národního výboru je třeba přihlížet i k tomu, že určitou roli hrála náhodná shoda okolností. Z tohoto hlediska se jeví jako spekulativní jednoznačná úvaha o přechodnosti ústavních úprav, jejichž skutečným smyslem, jak tvrdí autor, bylo neprejudikovat definitivní úpravě ústavy (str. 186).

Prospěšné pro historii státu a práva by bylo alespoň ve stručnosti uvést zásady některých ústavních návrhů, které byly připravovány během války (Hoetzel, Weyr — nikoli Weyer, jak nesprávně píše Laco — a jiné), a věnovat větší pozornost např. jednání mezi politickými stranami o počtu členů vlády (str. 196). Nesprávný je závěr uvedený na str. 223, v pozn. č. 51 o tom, že pro poslance Národního shromáždění — Slováky neplatilo jako důvod ke ztrátě členství v Národním shromáždění odsouzení pro trestný čin působící ztrátu volitelnosti v Čechách. Poslanec ze Slovenska mohl být např. odsouzen v Čechách a pak by se na něho toto ustanovení prozatímní ústavy vztahovalo.

S ohledem na cíl, který si autor vytyčil v úvodu práce, lze tyto nedostatky přejít. Mají většinou charakter historickoprávní, jejich odstranění by ovšem zvýšilo hodnotu díla.

Poslední, největší oddíl knihy pojednává o přípravě a přijetí definitivní ústavy předmnichovské republiky, o jejím politickém a právním významu. Přináší dále podrobnou analýzu jednotlivých ústavních institutů, jak jsou uvedeny v ústavní listině a v zákonech s ní souvisejících. Nejpodrobnější je část věnovaná Národnímu shromáždění (str. 440–508), v níž autor rozebírá způsob voleb do Národního shromáždění a jeho doplňování, ztrátu mandátu, právní postavení parlamentu, jeho kompetenci a další otázky.

Tento oddíl je právněhistorický jen tím, že se zabývá problematikou dnes už historickou. Pro právního historika je zde nejcennější partie „Příprava a schválení definitivní ústavy“ (str. 323–381) a lze jen litovat, že není rozsáhlejší a podrobnější.

*inský orientalista E. von Schuler; zpracovává ji podle
všech hledisk jako jsme pomali při společném vzápětí
všech poznání nejvyšší úroveň zpracování ústavního, kněžství, jakož
i představitelů církve, vybudování na ústřední úrovni. Také otázkou
zapřít a deportačními masáči autor přináší větší rozsah, než tomu bylo
v obdobném případě u společnosti mesopotamské.*

Hledí, věnovaná kinoplování prývním, je koncipována z hlediska čtyř ne-
dějně rozsáhlých oblastí (geograficky i materiálně), v nich pak je postup-
vno chronologicky. První část zabývá se Babylonií (A), kde se především
používá k výkladu psalmy a spáloř v zobrazených dí, což následují
základy k. by. g. - Babylonijské reformy Ur-Nammu, Gudea, zákony
Ur-Nammu, zákony ze starobabylonské doby (B) zákony Ištar-Šar-
mery, fragmenty sumerských právních předpisů, zákon z. 1913, akropolis zákonů
z. 1913, které doplňuje a změně po obnovení práce vykládá J. E. K. (a
fragmenty sumerských právních předpisů, vydané ve Studies Leiden, nemohly
být již zahrnuty, jejich interpretace byla popsána v podobném článku téhož
autora v Archivu-Orientalním 25, 1967, str. 131-137) II. Petechov (výchov-
ný odborník a specialista v kinoplování prývním) podává vyklad v ústřední
části Časopisu-Orientalního s upozorněním jednak na konvencijní uchování
mezopotamských ústavních dí jako zákonů, kodifikace, resp. zákony,